

Je hybnou silou hospodárskeho rozvoja. Peňažné ústavy ako zberňa kapitálu, musia byť tak uspošobené, aby svoj úkol čo najlepšie a najhospodárnejšie plnili. Treba menovite pamätať na ľudové typy peňažníctva a na sporiteľne. Banky, na ktorých závisí obchodné a priemyselné podnikanie, musia byť tak organizované, aby mohli úspešne plniť svoje poslanie, menovite v službe národného priemyslu.

Poisťovníctvo ako inštitúcia na rozdelenie rizika nech je organizované tak, aby zachytilo všetky vrstvy národa bez ohľadu na ich povolanie a zamestnanie. Nech sa ono stane pri účelnej a hospodárnej organizácii, za podpory a pod kontrolou štátu, ktorou by bol zaistený pracujúci človek nielen v pracovnom procese, ale i vtedy, keby z toho pracovného procesu nezavinene vypadol.

Zásadu sociálnej meranej únosnosti označujeme za usmerňovateľa daňového systému. Daňový systém má byť tak riešený, aby nielenže neznamenal odčerpávanie v majetkovej podstate, ale tiež nezmenšoval žiadúce zvyšovanie životnej úrovne občianstva.

5. Verejná správa.

Verejná správa má stáť v službách národa a štátu v duchu zásad pravej demokracie. Ňou musí byť bezpodmienečne rešpektovaná ľudská dôstojnosť a cena človeka. Základné slobody človeka musia byť štátom proti verejnej správe plne zaistené, najmä sloboda náboženského, politického a vedeckého presvedčenia, ďalej sloboda zhromažďovania, tlače, prejavu a listového tajomstva. Štát nemôže byť a ani nie je cieľom sám sebe a nesmie si osobovať také práva, ktoré by boli v rozpore s prirodzenými právami jeho občanov a so zákonmi, ktoré si občania vydali prostredníctvom svojich volených zástupcov.

Prijímame ako základ organizácie štátneho a politického života sústavu národných výborov pomocou ktorých si bude ľud vládnuť sám a pre seba. V národných výboroch musia byť občania politicky a mravne bezúhonní, ak tieto majú byť skutočným prejavom a garantom našej demokracie, slobody, poriadku a všestranného pokroku.

Slovenský národný archív Bratislava, f. Úrad Predsedníctva Slovenskej národnej rady, Inv. č. 116, kart. 114.

Dokument č. 45

Odpoveď zakladateľov Kresťansko–republikánskej strany z 20. marca 1946 na výhrady Národného frontu.

Bratislava 20. marca 1946

Titl.

Národný front

Bratislava

Potvrdzujúc príjem Vášho rozhodnutia zo dňa 16. marca 1946, doručeného nám 18. marca 1946 s vďakou berieme na vedomie, že Národný front dňa 13. marca 1946 zásadne uzniesol povoliť našu stranu a prijať ju do Národného frontu.

K podmienke ad 1/ cit. rozhodnutia, že názov strany pokiaľ ide o prívlastok „Kresťansko–republikánska“ treba zmeniť postrádame v rozhodnutí Národného frontu odôvodnenie. Iba z dennej tlače usudzujeme, aké dôvody stoja v ceste, pre ktoré Národný front tento názov nepripustil. Sme toho názoru, že prívlastok „kresťanský“ neodporuje žiadnemu doteraz učenému rozhodnutiu Národného frontu.

Naše hnutie chceme budovať na zásadách kresťanských, čo sme i v našom programovom vyhlásení zvlášť zdôraznili a proti čomu ani Národný front nemal námietok. Sme tej mienky že potom tento kresťanský charakter možno právom zdôrazniť i v názve strany. Že pritom nejde o stranu konfesiónálnu, vyslovili sme ináč veľmi jasne a nedvojzmyselne i v našom rámcovom programe.

Pokiaľ ide o prívlastok „republikánsky“ chceme zdôrazniť, že žiadnym spôsobom nenadväzujeme na bývalú republikánsku stranu zemedelského (poľnohospodárskeho) a maloroľníckeho ľudu, ale že tým prívlastkom sme chceli zvýrazniť len to, že sa bezpodmienečne hlásime k myšlienke demokracie, ktorú v dnešnom ponímaní všeobecne stotožňujeme s pojmom republikánskej formy štátu.

Sme presvedčení, že po tomto vysvetlení nebude námietok proti názvu strany a že strana pod týmto názvom bude do NF prijatá!

Ak by Národný front napriek tomuto nášmu vysvetleniu trval na mene názvu strany tak žiadame, aby naša strana bola prijatá do Národného frontu pod názvom „Strana slobody“.³

V prípade, že by behom rokovania v NF ohľadom pomenovania našej strany javila sa potreba nejakého vysvetlenia žiadame telefonicky predvolať našich splnomocencov.

Ing. Kornela Filu, telefón 2903

Dr. Jána Kempného telefón 6989

Dr. Miloša Bugára, telefón 3743

K podmienke ad 2/ cit. rozhodnutia Národného frontu prehlasujeme, že súhlasíme s podpísaním proklamácie Národného frontu v ktorej sa zdôraznia hlavné zásady slovenskej politiky v zmysle Košického vládneho programu, osvojené DS a KSS v predpoklade, že zástupcovia našej strany budú tiež spolupôsobiť pri formulácii tejto spoločnej proklamácie Národného frontu.⁴

³ Podľa zápisnice, ktorá bola spísaná už v rámci zberu materiálu na kompromitovanie tajomníkov DS M. Bugára a J. Kempného, 11. mája 1946 na stanici NB Šárlužky - Kajsja, „vo veci obvineného kandidáta na poslanca DS M. Bugára, ktorý vo svojom prejave 7. mája 1946 použil protištátnne výroky.“ (pozn. Š. Š. - osobitne zvýrazňujem formulácie používané štátnymi úradníkmi ešte dva týždne pred voľbami, v čase, keď sa o protištátnych sprisahaniach väčšine národa ani nesnívalo) M. Bugár tu v prejave povedal, že štvrtá strana sa najprv mala nazývať kresťansko - socialistická, ale „súduhom“ to pripomínalo maďarskú kresťansko - socialistickú stranu. V názve kresťansko - republikánska videli „súduhovia spojenie HSLŠ a bývalej agrárnej strany“. (SNA Bratislava, f. ÚV KSS, P. Dávid, kart. 2236, a. j. 2) K. Gottwald dôrazne odporúčal toto pomenovanie a komunisti, aj české politické strany nesúhlasili s vedúcim postavením E. Böhma a presadzovali V. Šrobára. Jeho osoba však bola pre pripravovateľov programu, aj pre slovenský katolícky biskupský zbor absolútne neprijateľná. Černogurský, P.: Vedúce postavenie dr. Karola Kmeťka v kritických záležitostiach slovenskej politiky. In. Arcibiskup dr. Karol Kmeťko. Wilnet - Cambridge, 1989, s. 351. Podľa I. Kružliaka s týmto názvom, ktorý sa spomínal v okolí V. Šrobára a J. Slávika, prišiel prekvapujúco A. Cvinček. (Kružliak, I.: Povojnová obrana katolicizmu. In. Arcibiskup dr. Karol Kmeťko. Wilnet - Cambridge 1989, s. 432.)

⁴ Odpovede však ako o tom svedčí dôverná informácia oblastného sekretariátu SSI v Trenčíne z 15. apríla 1946, neboli formulované tak jednoznačne a bezproblémovo. K odsúdeniu J. Tisu bola odpoveď NF medzi členstvom novej strany interpretovaná v tom zmysle, že nie je možné vyjadriť sa k odsúdeniu niekoho, kto ešte nebol

Dávajúc Vám toto na vedomie ostávame

s prejavom úcty:

za štvrtú politickú stranu:

Ondrej Cvinček v. r

Dr. Bugár v. r.

Slovenský národný archív Bratislava, f. Rôzne politické strany, kart. 4, a. j. 77.

Dokument č. 46.

A. Bahurinský: Strana práce (Československá sociálna demokracia) v domácom odboji. Správa na konferencii Strany práce v Žiline 31. marca 1946

Politický život Československej sociálnej demokracie, ktorej Strana práce cíti sa byť sesterskou zložkou, je vyplnený veľkou budovateľskou prácou s ťažkými zápasmi s rôznymi nepriateľmi slovenského a českého pracujúceho ľudu. Je však tiež presýtený veľkými obeťami, ktoré pracujúci ľud, ale hlavne robotníctvo muselo priniesť za ideu a zásady socialistického programu od prvého vstupu do verejného politického života.

Napriek všetkým prenasledovaniam, ničeniu existencií stoviek a tisícok stúpencov socializmu, rady socialistov rástli a mohutneli a organizačné pozície sa upevňovali. Zotročenému a opovrhovanému robotníctvu sociálna demokracia vybojovala politickú rovnoprávnosť, veľké sociálne reformy a zaslúžila sa o zvýšenie jeho kultúrnej a hospodárskej úrovne.

Po rokoch strašnej poroby, poníženia, najkrutejšieho prenasledovania, fyzického a duševného utrpenia je dobre pripomenúť si obeť týchto priekopníkov socializmu, aby sme s tým väčším obdivom a úctou sklonili sa pred pamiatkou tých, ktorí za fašisticko-nacistickej nadvlády zotrvali na svojich miestach a svojou činnosťou pripravovali obnovu Československej republiky a oslobodenie našich národov.

Vylíčiť dejiny domáceho odboja v krátkej správe je veľmi ťažký úkol, lebo nemáme ešte presne zistené, koľko našich súdruhov a súdružiek zaplatilo životom svoju lásku Republike, svoju vernosť k zásadám socializmu a ľudskosti. Tieto stovky našich dobrých a verných súdruhov, ktoré boli umučené alebo popravené vo väzniciach ÚŠB, HG, Gestapa, v mučiarniach koncentračných táborov, plynových komorách, tie stovky postrieľaných v masových hrobách po rôznych kútoch Slovenska zďaleka nevyčerpávajú počet obetí, ktoré si režim temna, násilia a hrôzy za tých 6 rokov od príslušníkov našej strany vyžiadal. Tento počet obetí zvýši sa o tých, ktorí sa síce dožili svojho oslobodenia, ale ku svojim rodinám v oslobodenej vlasti vrátili sa s podlomeným zdravím a teraz postupne umierajú. Ústredný sekretariát pripravuje dotazníkovú akciu, ktorou podrobne chce zistiť počet obetí na

súdený, lebo nie je možné miešať sa do kompetencie súdu. K poštátneniu školstva bola daná odpoveď v tom zmysle, že zásadne nová strana súhlasí s poštátnením školstva, ale vyhradzuje si právo mať iné stanovisko, čo sa týka internátov a rehoľného školstva. "... cirkev má na týchto školách veľký záujem a nevzdá sa ich". Zároveň žiadali, aby náboženstvo bolo povinným predmetom a aby sa na školách vyučovalo v náboženskom duchu. (SNA Bratislava, f. S – 439 – 5) Ide však o tvrdenie, ktoré nie je dokladované iným písomným dokumentom.